

Anița Nandriș-Cudla – ”un suflet cât o istorie națională”

„...20 de ani în Siberia – o așez printre cele mai fantastice cărți care s-au scris în țara noastră. În fața ei multe cărți, mulți scriitori și mulți eroi literari pălesc. După primul șoc și cea dintâi nedumerire a cititorului, chiar și a unui erudit academician, poate după un număr de ani în care uimirea se va fi așezat, deodată cineva va pricepe și va ridica această carte – a Aniței cu trei clase primare și suflet cât o istorie națională, de o autenticitate «stilistică» genială – și le va așeza, ființa și cartea, la umărul marilor noștri mărturisitori ai sufletului românesc.” (Ștefan J. FAY)

ANIȚA NANDRIȘ-CUDLA s-a născut într-o familie de țărani din Bucovina. 13 000 de români din acest ținut au trăit, în iunie 1941, groaza deportării. Între ei, și Anița cu întreaga familie. Au fost duși dincolo de Cercul Polar, într-un univers al ostilității, unde timp de 20 de ani nimic în afara iubirii și a credinței nu le-a fost sprijin. De abia știutoare de carte, întoarsă acasă, Anița a scris în cuvinte simple povestea acestei supraviețuiri. Este o mărturie unică, păstrată printr-o minune timp de peste două decenii, până a putut fi publicată. Cartea Aniței a fost distinsă de Academia Română cu Premiul „Lucian Blaga” (1992).

Anița Nandriș-Cudla (n. 1904, Mahala, Austro-Ungaria – d. 30 august 1986) a fost o țărăncă română din Bucovina de Nord, cunoscută pentru că a lăsat una dintre cele mai importante mărturii scrise despre calvarul trăit în Gulagul sovietic. Ea a fost deportată împreună cu cei trei fii ai săi în Siberia, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, după ce Bucovina de Nord fusese ocupată de Uniunea sovietică.

Separată de sțul și de mama ei bolnavă, pe care nu avea să-i mai revadă niciodată, a supraviețuit regimului de înfometare, bolilor și muncii într-un mediu extrem de dur, reușind să își crească cei trei fii și să se întoarcă cu ei pe plaiurile natale în 1961. Cartea sa de memorii, intitulată 20 de ani în Siberia. Destin bucovinean, a fost tipărită abia după 1989, în România, fiind distinsă cu Premiul „Lucian Blaga” al Academiei Române. A fost tradusă în mai multe limbi de circulație internațională.

Anița Nandriș s-a născut într-o familie înstărită de țărani români din Bucovina, pe vremea când satul natal Mahala făcea parte din Austro-Ungaria. Era singura fată dintre șapte frați. În anii copilăriei a trăit Primul Război Mondial, linia frontului dintre Puterile centrale și Imperiul Țarist trecând de mai multe ori peste de satul ei. În 1917, în timpul ocupației de către ruși („muscali”) a satului, a avut loc un episod traumatic, care avea să o marceze: trei soldați au intrat în gospodăria familiei, pentru a rechiziționa cei patru cai. Tatălși frații mai mari fiind înrolați în armată, mama s -a opus soldaților și a fost bătută cu bestialitate sub privirile celor patru copii rămași, îmbolnăvindu -se iremediabil și rămânând legată de pat pentru tot restul vieții. Consecința acestui ghinion a fost că fata a trebuit să renunțe la școală și să preia treburile gospodărieși îngrijirea mamei sale, în timp ce frații ei s-au realizat, unul dintre ei fiind savantul Grigore Nandriș.

Anița Nandriș s-a căsătorit cu Chirică Cudla, un țăran din Mahala; tatăl ei nu a fost de acord, întrucâtși -ar fi dorit să o căsătorească cu un băiat dintr-o familie mai bogată, dintr-un sat învecinat. Primind zestre doar două hectare de pământ de la părinții miresei

și tot două din partea părinților mirelui, tinerii și-au întemeiat o gospodărie proprie, Anița împărțindu-și timpul între propria gospodărie și îngrijirea mamei, care rămăsese în gospodăria paternă. Mai târziu, după ce a născut, a mutat-o pe mama sa la ea.

Ultimatumul sovietic din 1940, deportarea

Al Doilea Război Mondial a început în septembrie 1939, la câteva zile după semnarea de către Germania nazistă și Uniunea Sovietică a pactului Ribbentrop -Molotov, al cărui protocol secret consfințea împărțirea în sfere de influență a Europei de Est. Era doar o chestiune de timp până României i-a fost prezentat Ultimatumul sovietic din iunie 1940, pe care România l-a acceptat, în speranța unei răsturnări ulterioare de situație. În consecință, administrația română a părăsit Basarabia și Bucovina, arhivele comunale fiind mutate în grabă, după cum stă mărturie cartea de memorii a Aniței Nandriș.

Foarte mulți români conștienți de cruzimea regimului stalinist au preferat să -și părăsească averile, refugiindu-se în grabă în Vechiul regat. La familia Cudla, au încărcat o parte din averi în căruță și au mers la Cernăuți, apoi spre graniță, însă în cele din urmă au hotărât să rămână, întrucât nu au putut să -și abandoneze întreaga agoniseală.

Momentul deportării a început când membrii KGB opreau în fața gospodăriilor din sat, înconjurau casa, apoi citeau numele celor care urmau să fie deportați de pe o listă. Asta s-a întâmplat și familiei Cudla. Inițial era pe listă și mama Aniței, însă văzând că este neajutorată, comuniștii au șters-o, lăsând-o singură în casă.

Drumul a fost sinuos, deportații neștiind la nici un moment ce avea să se întâmple cu ei. În gara din care au pornit trenurile de deportați situată într-o localitate apropiată de satul Mahala, Anița și copiii au fost separați de capul familiei, a cărui destinație și al cărui destin aveau să le afle abia peste ani de zile. A fost urcată împreună cu copiii într-un vagon de vite, umplut până la refuz cu persoane din Bucovina, printre ei femei, bărbați și copii din satul Mahala, din sate învecinate și chiar evrei. A avut ideea de a scrie un mesaj pentru mama ei cu un creion chimic, pe care l-a aruncat când trenul a trecut în dreptul satului natal.

Ajunși în Siberia, au fost supuși unui regim de muncă forțată și de înfomatăre, fiind hrăniți cel mai des doar cu cantități infime de pâine (300 sau 700 de grame) și apă. Primele ierni au fost cele mai grele, acestea cerând tribut nenumărat de viați lipsa de fructe și legume a cauzat o epidemie de scorbut, boală de care s-au vindecat culegând „iagode”, un fruct autohton. Cu timpul s-au obișnuit cu frigul și traiul străin din Rusia, băieții făcându-și un rost. După cinci ani în Siberia, Anița Nandriș a putut trimite prima scrisoare, însă întâmplarea făcea că în aceeași murea mama ei, care fusese dusă în siguranță, la București, de ceilalți copii din România.

Reîntoarcerea la Mahala

Anița Nandriș-Cudla și-a văzut pentru prima dată satul natal după 15 ani, în 1957, când a întreprins o călătorie cu fiul cel mic. În 1960 s-a întors să se întoarcă de tot cu copiii. Redobândirea gospodăriei a fost problematică: în urma eforturilor celor trei fii autoritățile centrale le-au dat dreptate, însă ei s-au lovit de obtuzitatea autorităților locale. Vasile a fost obligat în timpul următoarelor veri să se întoarcă la munca de căpitan în Siberia, pentru a suține financiar familia și construcția unei noi case pentru

uzurpatorii locuinței lor. Anița Nandriș a decis să aștearnă pe hârtie calvarul prin care a trecut.

Cartea

Manuscrisul, care dezvăluie grafia unei femei fără tăvănitură dar cu un talent de povestitoare deosebit, a fost adus clandestin în România, încă în timpul regimului comunist. El îi fusese încredințat în 1982 de autoare lui Gheorghe Nandriș, fiul fratelui Florea, pe care femeia l-a pus să jure că îl va trece în România. Cartea a fost tipărită pentru prima oară după Revoluția din 1989, în 1991, la Editura Humanitas, condusă de Gabriel Liiceanu. Editorul a hotărât să păstreze în mare parte grafia originală, care reflectă graiul bucovinean. Pe lângă regionalismele de această sorginte, o clasă aparte de cuvinte care dau unicitatea lexicului cărții sunt cuvintele rusești.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Ani%C8%9Ba_Nandri%C8%99)

20 de ani în Siberia Amintiri din viață

„Cartea e o revelație și s-ar cere primită ca atare. Nu doar privitor la soarta deportaților români în Gulagul sovietic povestirea Aniței Nandriș-Cudla aduce o mărturie esențială, dar și pentru reconstituirea staturii țăranului bucovinean: o statură net aristocratică, pe care metamorfozele provocate de comunism o aruncaseră nu numai în trecut, ci, s-ar spune, aproape în legendă. Or, iată că, odată cu Anița Nandriș-Cudla, legenda ia conturul firescului, iar realitatea ei ni se impune din nou.

După o asemenea carte, orice complex de inferioritate a noastră ca neam ar trebui să dispară.

Cartea aceasta, care nu numai că se cere neapărat citită, dar ar merita să fie așezată, prin biblioteci, într-un raft al clasicilor, descrie unul din cele mai cumplite destine.“

(Monica LOVINESCU)